

ג. לא נתרצה לייבם אלא לחלוץ וארעו אונס שהוצרך לברוח – לא מסתבר שחייבוהו מזונות (ר"י, רא"ש).

ד. היו שני יבמים, אפילו נתרצה אחד מהם ליבם, וברח – אף אחד מהם אינו חייב במזונותיה [שהרי השני לפנינו]. אבל אם האחד עשה בה מאמר ועמד בדין – חייב (עפ"י תוס').

ה. היה היבם דר במקום אחר – היבמה הולכת אחריו להתירה (סנהדרין לא:). ודוקא כשעיקר דירתו שם אבל אם דר כאן והלך לו, אינה צריכה לילך אחריו ומשתבעתו בדין חייב לזונה (מאירי ונמו"י; רמ"א קסו, א).

ו. אין היבם זכאי במעשה ידי יבמתו (ראשונים עפ"י כתובות קז). ובשלשה חדשים שהיא ניוזנית מהיבם – מעשה ידיה שלו (שו"ת הרא"ש ג, ד. וע' ביש"ש).

מבואר בסוגיא שארוסה שמת בעלה, אין לה מזונות משל בעל.

א. כמו כן אין לה מזונות משל יבם [מלבד לאחר שלשה חדשים ועמד בדין וברח] (עפ"י מאירי).

ב. משמע בסוגיא שיבמה שחלצה תוך שלשה, אעפ"י שעדיין צריכה להמתין – הפסידה מזונותיה. והדין כן אפילו לא תבעה כתובתה (מאירי).

גפלה לפני יבם קטן – מהיבם אין לה מזונות. מהבעל – נחלקו רב אחא ורבינא. והסיקו הלכה שאין לה – משמים קנסוה.

בתוך ג' חדשים יש לה מזונות מהבעל (מאירי; שו"ת מהרי"ל החדשות, רח (ועע"ש כיצד הדין בזה"ז); בית שמואל קס סק"ה).

הניחה מעוברת – ניוזנית משל בעל כל ימי אלמנותה כשאר אלמנות, ואם הפילה – דינה כשאר יבמה (עפ"י רמב"ם).

דף מב

עה. א. היבמה שחלצה, ממתה מותרת להנשא?

ב. שאר כל הנשים שנתאלמנו או נתגרשו – ממתה הן מותרות ליארס ולינשא לאחרים?

ג. גר ואשתו הגיורת – כמה זמן הם צריכים לפרוש זה מזה משנתגיירו?

ד. מה טעם אסרו חכמים לישא מעוברת חברו או מינקת חברו?

א. שנו חכמים: יבמה שחלצו לה אחים בתוך שלשה – צריכה להמתין שלשה חדשים (מיום המיתה). לאחר שלשה – אין צריכה להמתין [ואין החליצה כגט שצריכה שלשה חדשים מאז נתינת הגט, אעפ"י שמופרשת היא מבעלה כבר משעת הכתיבה – שהרי זו מותרת להתיבם לאחר שלשה חדשים ממיתה בעלה, על כן אי אפשר לאסרה להינשא לשוק].

אומר רבנו תם: מת היבם בלא חליצה – צריכה להמתין שלשה חדשים משמת ואין די בשלשה חדשים ממיתה הבעל. ומבואר בפוסקים שאין חילוק בזה אם מת בתוך שלשה חדשים או לאחרים, לעולם ממתנת שלשה חדשים משמת היבם (ע' אה"ע קסד, א יג, ב). ויש מי שצדד מסברא שאם מת היבם בתוך שלשה לאחיו אין צריך להמתין שלשה נוספים שהרי היתה אסורה עליו בספק איסור כרת, שמא מעוברת היא מאחיו, הלכך אין לחוש שמא בא עליה (עפ"י עצי ארוזים יג).

אם יש שם יבם נוסף, מותרת להתייבם או לחלוץ כעבור שלשה חדשים ממות בעלה אף שלא עברו שלשה חדשים ממות היבם (תרומת הדשן רכד, הובא בשו"ע ו"פ).
 ויש מי שנסתפק לומר שבזמן הזה שכופים על החליצה, אפילו היה רק יבם אחד – אינה צריכה להמתין שלשה חדשים משמת היבם שהרי אינה קרובה לביאה (עפ"י בית שמואל קסד סק"ג). ויש חולקים וסוברים שלא נשתנה הדין כיון שדבר שנאסר צריך מנין אחר להתירו (עפ"י ישועות יעקב, מובא בפ"ת שם).

ב. לדברי תנא קמא דמתניתין, הוא רבי מאיר (וכן מסר רבי ישמעאל בן ריב"ב בשם חכמים בכרם ביבנה), כל הנשים לא יתארו ולא ינשאו עד שיהיו להן שלשה חדשים, בין בתולות בין בעולות, גרושות או אלמנות, מן האירוסין ומן הנישואין. ואף על פי שהטעם הוא כדי להבחין ולידע של מי הולד (אם משום להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו (רב נחמן] ברי"ף ו"ר: רב יהודה] אמר שמואל) – שאין השכינה שורה אלא על הוודאים, שזרעו מיוחס אחריו (רש"י), או משום גזירה שמא לא ידע מי הוא אביו וישא את אחותו ויבם אשת אחיו מאמו וכד'. רבא) – לא חילקו חכמים בגזרתם ואסרו בכל הנשים גם כשבודאי אינה מעוברת כגון ארוסה וקטנה, עקרה או איילונית, וכן אם היתה מופרשת מבעלה כגון שהיה חבוש בבית האסורים או שהיתה רדופה לילך לבית אביה או היה לה כעס בבית בעלה, או שהיה בעלה זקן או חולה, או שהפילה אחר מיתת בעלה.

רבי יהודה אומר: הנשואות – יתארו, והארוסות – ינשאו. חוץ מן הארוסות ביהודה מפני שלבו גס בה וחוששים שמא בעל. וכן אמר רבי יוסי: כל הנשים (אף הנשואות) יתארו חוץ מן האלמנה מפני האיבול (כדלהלן).

נחלקו הראשונים בדעת רבי יוסי, האם מתיר לארוסות להינשא תוך שלשה כרבי יהודה (רש"י כאן, תוס', רי"ד), או שמא בזה מודה לרבי מאיר ולא התיר אלא להארס (רש"י בעירובין; ריטב"א). אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יוסי (ברי"ף ועוד: כרבי יהודה). ונחלקו אמוראים אם חזר בו רבי יוחנן מפסק זה אם לאו. שלח רבי חייא בר אבין: מארסים תוך שלשה. וכן עושים מעשה. וכן היה רבי אלעזר מלמדנו. ואולם רב ושמואל אמרו שצריכה להמתין שלשה חדשים חוץ מיום שמת בו וחוץ מיום שנתארוסה בו. וכן הסיקו בגמרא להלכה (מג.).

הרי"ף ושאר ראשונים פסקו כרבי מאיר, שכן רבי יוחנן חזר בו. ועוד שאמר שמואל (בכתובות פ:): הלכה כר"מ בגירותיו.

ושידוכין בלא אירוסין – מותר בתוך שלשה חדשים, ובלבד שלא יכנס לביתה (עפ"י אה"ע יג, א. ע"ש).

ג. גר וגירות צריכים להמתין (לפרוש זמ"ז ולא להינשא. ריא"ז) שלשה חדשים – להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא נזרע בקדושה. וכן [לדברי רבא] משום גזרה שמא יבם אשת אחיו מאמו, שמא מעוברת היתה קודם שנתגיירה וכשתלד סבורה היא שבן שבעה הוא ובקדושה נזרע, ואם תלד בן נוסף והוא ימות בלא בנים, יבם זה את אשתו כסבור שהוא אחיו מן האב והרי אינו אחיו אלא מן האם ואסור באשת אחיו.

ישנן דעות הסוברות שגירות אינה צריכה להמתין שלשה חדשים משום שקודם שמתגיירת היא מתהפכת כדי שלא תתעבר. ויש מתירים כן רק בגירות קטנה או בגירות זקנה שאינה בת בנים (כמפורט לעיל לד"לה. וע' משנה למלך גירושין יא, כא).

ד. לא ישא אדם מעוברת חברו ומינקת חברו. ואם נשא – יוציא ולא יחזיר עולמית [דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: יחזיר כעבור הזמן. וצריך להוציא בגט. כדלעיל לו-ז]. בטעם האיסור הסיקו משום שסתם מעוברת עומדת להנקה, חששו חכמים שלא תתעבר לאחר לידתה וייעכר חלבה ולא יתן לה בעלה ביצים וחלב לתינוק שאינו שלו, ויסתכן וימות.

א. הרמב"ם (גירושין יא,כה) כתב טעם איסור מעוברת חברו, שמא יזיק לולד בשעת תשמיש מפני שאינו בנו. [יש מפרשים דבריו, שטעם זה שמא יזיק לעובר אינו מועיל בפני עצמו אלא בצירוף לאיסור מינקת. ומ"מ מועיל לאסור אף באופנים מסוימים שאין איסור משום מינקת, כגון שצמקו דדיה. ע' ים של שלמה. וע"ע נודע ביהודה תנינא אה"ע לה; זכר יצחק סוס"י כד; שו"ת מהרי"ל קד].

ב. רבנו שמשון הזקן היה אומר שגרשה מינקת מותרת לינשא, מפני שאינה משועבדת להניק [ואפשר שמעוברת אסור. וברא"ש ובריטב"א ובמאירי הביאו אף על מעוברת. וכן משמע בתוס' שתלו שני הדינים זב"ז. וע' נודע ביהודה יח]. ורבנו תם חלק ואסר, וכן פוסק בשאלתות דרב אחאי (תוס' ורא"ש). וכן הסכמת הפוסקים להלכה.

וכשהתינוק ירש ירושה מאביו כדי מחיתו, או אף אם לא ירש אלא שמקצים לו מראש סכום כדי כל צרכיו לכ"ד חדש בקנין גמור, ומשלישים אותו ביד שלישי או ביד בית דין [ולא יתן ביד האשה והבעל אעפ"י שהם ידועים כאנשים נאמנים], וגם לפי האומדן יש בזה זכות והטבה לתינוק בנישואי אמו לבעל זה – יש להקל בגרשה להינשא בהשלמת י"ב חדש [שהוא נחשב סוף זמן ההנקה בזמן הזה], ואפילו בתוך י"ב חדש אם גמלה מלהניק מטעמים שונים [ולא מחמת הנישואין]. ודוקא כשיש לה צורך גדול לינשא (עפ"י אגרות משה אה"ע ח"ד נ"א. וע"ש סי' מט שהתיר באופנים מסוימים אף באלמנה).

ג. נחלקו הפוסקים במינקת ובמעוברת בזנות, האם יש בה איסור. ויש מקילים אם היא מופקרת לזנות, שבעלה משמרה (ע' שו"ת מהרי"ל קד-קה ושו"ת מהרי"ו עג שכתבו לאסור. וכן דעת השלחן-ערוך (אה"ע יג,יא). ובשו"ת מהר"י מינץ (ה) חולק, וכן מובאת דעה זו בהגהות מרדכי סי' קו ובכתובות רצ, וכן הביא הרמב"א אה"ע יג,יא. וע"ש בנושאי כלים ובשו"ת משיב דבר ח"ד יח). ויש שהורו להקל דוקא בנתעברה באונס, או אף בספק אונס (ע' זכר יצחק כד; אבני נזר אה"ע כו).

בספר מנחת שלמה (ח"ג צח,ט-י) נקט שהמעוברת בהזרעה מלאכותית [אף מאיש זר] אין איסור משום מעוברת ומינקת חברו ואין בעלה צריך לפרוש ממנה אלא שלשה חדשי הבחנה.

ד. עבר וקידש – נחלקו הפוסקים האם כופים לגרשה או אין כופים אלא די בכך שלא יכנוס עד עבור הזמן (ע' אה"ע יג,יב).

ה. יש מן הפוסקים שהקלו באופנים מסוימים כשהאשה לא התחילה להניק את בנה כלל, וגם היא עשירה ויש לה די לפרנס את ולדה. ויש אוסרים (ע' שו"ת הריב"ש תסג; ריטב"א מג. אמונת שמואל ב; בית שמואל יג ס"ק לו; וע' באריכות באוצר הפוסקים יג,פד; אבני נזר אה"ע נג; עזרת כהן כ; שבט הלוי ח"ו רא).

ו. נחלקו האחרונים במעוברת ומינקת מנכרי, האם גם עליה חל האיסור להינשא לישראל תוך כ"ד חדש (ע' נודע ביהודה תנינא לח. וע' בשו"ת שבט הלוי ח"ה קצו מעשה בבת ישראל שברחה עם ערבי לעיר עזה וילדה לו בן ואח"כ שבה אל עמה ואל אלקיה).

ז. המניקה ולד של אשה אחרת [אפילו התינוק מכירה] – אינה אסורה מלינשא (עפ"י שלטי הגבורים ועוד. ע"ע פרטים ושיטות בשו"ת משיב דבר ח"ד כא; אבני נזר אה"ע נב,ו).

פרטים נוספים בהמתנת מינקת חברו – בכתובות ס.